

THE CRIMEAN CRISIS, NATIONAL IDENTITY AND TERRITORIAL INTEGRITY. MOSCOW'S AND BRUSSELS' ARGUMENTS IN 2014

Maria Costea, Researcher, PhD, "Gh. Șincai Institute" for Social Sciences and Humanities of the Romanian Academy

Abstract: The Crimean crisis has highlighted the complexity of issues such as national identity, self-determination of peoples, territorial integrity and great powers' politics in the global context. On March 21, 2014 Vladimir Putin signed the decree of annexation of Crimea to Russia. He invoked the right to self-determination of peoples and the Russian historical right. Putin's popularity in Russia has risen despite of the international sanctions imposed. The EU and USA defend the principle of the territorial integrity of Ukraine.

Keywords: national identity, globalization, Crimea, integrity, self-determination

Introducere: Criza Crimeii, identitatea națională și integritatea teritorială

Criza din Crimeea a scos în evidență complexitatea anumitor probleme, precum identitatea națională, autodeterminarea popoarelor, principiul integrității teritoriale și politica marilor puteri, în contextul global. La 21 martie 2014 Vladimir Putin a semnat decretul de anexare a Crimeii la Rusia. El a invocat dreptul la autodeterminare a popoarelor și dreptul istoric al Rusiei. Popularitatea lui Putin în Rusia a crescut, în ciuda sancțiunilor internaționale impuse. UE și SUA susțin principiul integrității teritoriale a Ucrainei.

Argumentele Moscovei

În 2014 Putin a promovat o politică de smart power, profitând de polarizarea geopolitică existentă în societatea ucraineană și de slăbiciunile NATO și UE în fața puterii nucleare și energetice a Rusiei.¹

¹Dempsey, Judy (2013) "How Russia Bullies the EU's Eastern Neighbors", September 9, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=52903>. Emerson M (2014) "Kyiv –in memoriam...", *CEPS Commentaries*, February 24 2014, <http://www.ceps.be/book/kyiv-%E2%80%93memoriam-brussels-think-big-moscow-big-rethink>. Herzenhorn D. (2014) "Ukraine's New Premier...", *New York Times*, March 12, http://www.nytimes.com/2014/03/13/world/europe/ukraine-acting-prime-minister-arseniy-yatsenyuk.html?_r=0. Ivjenko, T. (2013). "Ukrainians rely on Germans" ("Украинцы ставят на немцев"), in *Nezavisimaya Gazeta*, August 22, www.ng.ru/cis/2013-08-22/1_ukraina.html. Nye, J. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs. Preusse, H. G. 2004. "Developmental Regionalism". *The New American Regionalism*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. Pușcaș, V. (2013) *EU accession negotiations. A handbook*, Vienna: Hula and Co Human Dynamics. Sergeev, M. 2013. "Azarov and Medvedev spoke in different languages" ("Azarov i Medvedev pogovorili na raznih iazykah"), in *Nezavisimaya Gazeta*, August 27, www.ng.ru-economics. Sherr, J. (2013) *Hard Diplomacy and Soft Coercion: Russia's Influence Abroad*, London: Chatham House. Evgenidze, N. (2013) 'Why NO to the Eurasian Customs Union'. *Democracy &*

Președintele rus Vladimir Putin a declarat că dorința poporului din Crimeea de a-și hotărî propria soartă trebuie să fie respectată. Putin a declarat că referendumul din Crimeea a fost legal și a menționat independența Kosovo ca un precedent pentru secesiunea Crimeii.² Rusia nu a recunoscut independența Kosovo, dar a invocat precedentul Kosovo în fața comunității internaționale care a recunoscut-o.

Ambasadorul Rusiei la ONU, Churkin în cadrul reuniunii Consiliului de Securitate din 14 martie a invocat, printre altele, precedentul Kosovo pentru a justifica referendumul din Crimeea pentru secesiunea față de Ucraina. Aceasta în condițiile în care Rusia susține că puterea de la Kiev este nelegitimă, nefiind rezultatul alegerilor, iar la guvernare se află fasciștii. Mass-media rusă a susținut insistent aceste teze, iar populația din Rusia, din Crimeea și din Donbass este convinsă în majoritatea ei de amenințarea fascistă de la Kiev.³

Specialiștii occidentali consideră că diferența fundamentală între Kosovo și Crimeea este dată de persecuțiile la care autoritățile sârbe au supus populația din Kosovo. În Crimeea nu au existat persecuții și vărsare de sânge. Considerăm însă că Moscova va interpreta intervenția militară a Kievului în Donbass drept o persecuție a autorităților statului împotriva populației locale. Aceasta va fi justificarea pentru separatism și pentru intervenția militară externă, rusească. Kosovo va servi drept precedent.

Sancțiunile internaționale impuse Rusiei (excluderea țării din G8, blocarea conturilor și neacordarea de vize pentru o serie de oficiali ruși) sunt mult prea reduse pentru a avea efect asupra lui Putin. Popularitatea sa a crescut în Rusia ca unificator al pământurilor rusești. El se prezintă și ca apărător al țării în fața presiunilor occidentale. Sentimentul național în Rusia este puternic, iar convingerile anti-occidentale s-au cimentat puternic în anii războiului rece. Pentru Putin, este esențial să aibă popularitate în țara lui, nu în Occident. Gorbaciov ajunsese

Freedom Watch, 19 October, <http://dfwatch.net/why-no-to-the-eurasian-customs-union-43436>. Füle, S. (2013) 'Statement on the pressure exercised by Russia on the countries of the Eastern Partnership', *EC portal*, 11th September, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-687_en.htm. Langbein, J. (2014) 'European Union Governance towards the Eastern Neighbourhood: Transcending or Redrawing Europe's East-West Divide?' *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52: 157–174. Techau, J (2013) 'Why can't the EU play hardball in foreign policy'. *Carnegie Europe*, 10 December, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=53872>. Trenin, D. (2013), 'The Putin Doctrine', *Carnegie Europe*, <http://carnegie.ru/2013/02/01/putin-doctrine/fn12>. US Department of State (2009), 'The American smart power: Diplomacy and development are the vanguard', <http://www.state.gov/r/pa/scp/fs/2009/122579.htm>. Wiśniewska, Iw. (2013), 'The Eurasian integration, Russia's attempt at the unification of the ex-soviet area'. *OSW Studies*, 30th July 2013, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/prace_44_eurasian-integration_net.pdf. Emerson, M. and Kostanyan, H. (2013) 'Putin's grand design to destroy EU's Eastern Partnership and replace it with a disastrous neighbourhood policy of his own'. *CEPS Commentaries*, 17th September 2013, Emerson, M. (2014) 'Towards a Greater Eurasia: Who, why, what and how?' *CEPS EU Foreign Policy*, 17th February 2014,.

² *Kremlin*, „Обращение Президента Российской Федерации”, 18 марта 2014 года, 15:50 Москва, Кремль <http://kremlin.ru/transcripts/20603>; Steven Blockmans, *Crimea's secession from Ukraine: illegal but legitimate?* In *CEPS*, 17 March 2014, <http://www.ceps.be/content/crimea%E2%80%99s-secession-ukraine-illegal-legitimate>

³ *Kremlin*, „Обращение Президента Российской Федерации”, 18 марта 2014 года, 15:50 Москва, Кремль <http://kremlin.ru/transcripts/20603>;

mai popular în Occident, decât în Rusia, iar Putin nu vrea să împărtășească soarta lui Gorbaciov. De altfel Gorbaciov, ca și Putin, a declarat că alipirea Crimeii la Rusia a reparat o greșală din perioada sovietică. În plus, simbolistica istorică a Crimeii și a eroilor Sevastopolului pentru memoria colectivă a rușilor nu trebuie subestimată.

Argumentele Bruxelles-ului și Washington-ului

Precedentul Kosovo pentru secesiunea Crimeii a fost respins categoric de către cancelarul german Angela Merkel, care a subliniat unicitatea cazului Kosovo. Kosovo a suferit de pe urma războiului, crimelor și purificării etnice promovate de regimul Milosevici; Comunitatea internațională a impus sancțiuni împotriva Serbiei; Consiliul de Securitate al ONU a avut mandat pentru a soluționa criza; Kosovo s-a aflat mai mult de 10 de ani sub autoritatea internațională a ONU și abia apoi și-a proclamat independența, care a fost recunoscută de comunitatea internațională, cu unele excepții.⁴ Aceste excepții, și anume țările care nu au recunoscut independența Kosovo, sunt două state membre ale Consiliului de Securitate ONU: Rusia, China, cinci state membre UE: Spania, Grecia, Cipru, România, Slovacia, plus alte state ale lumii a treia.⁵

SUA și UE au condamnat acțiunile militare ale Rusiei în Crimeea, precum și faptul că Moscova a susținut și a recunoscut referendumul din Crimeea. Președintele Obama a subliniat că referendumul din Crimeea a încălcat Constituția Ucrainei și dreptul internațional și a avut loc sub presiunea intervenției militare ruse. De aceea nu va fi recunoscut de către Statele Unite și de comunitatea internațională. UE a avut aceeași poziție de principiu. Într-un comunicat comun, președintele Consiliului European, Herman Van Rompuy, și președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso au menționat declarația celor 28 de șefi de stat sau de guvern de la 6 martie 2014, potrivit căreia referendumul este contrar Constituției Ucrainei și a dreptului internațional și deci rezultatul referendumului nu va fi recunoscut.⁶

Argumente juridice ale Curții Internaționale și ale specialiștilor

Unii specialiști consideră că problema legală a secesiunii Crimeii este una de drept constituțional ucrainean mai mult decât de drept internațional. În viziunea acestor experți, nu se poate argumenta în mod serios că secesiunea este interzisă pe baza dreptul internațional. Unii consideră că secesiunea este permisă de dreptul internațional. Curtea Internațională de Justiție de la Haga, în avizul său consultativ din 2010 cu privire la legalitatea declarației unilaterale de independență a Kosovo, a opinat că această declarație de independență nu este ilegală. Dar Curtea a evitat întrebarea dacă există un drept internațional de secesiune și în schimb a încadrat juridic problema în dreptul intern al țării.⁷

⁴ Steven Blockmans, „Crimea’s secession from Ukraine: illegal but legitimate?” in CEPS, 17 March 2014, <http://www.ceps.be/content/crimea%E2%80%99s-secession-ukraine-illegal-legitimate>]

⁵ Dan Bilefsky, “For Crimea, Secession is Only as Good as Recognition”, in New York Times, March 15, 2014, http://www.nytimes.com/2014/03/16/world/europe/for-crimea-secession-is-only-as-good-as-recognition.html?_r=0

⁶ EU, „Joint statement on Crimea by President of the European Council Herman Van Rompuy and President of the European Commission José Manuel Barroso”, Brussels, 16 March 2014, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/141566.pdf; Steven Blockmans, „Crimea’s secession ...”

⁷ Permanent Court of International Justice, Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (Request for Advisory Opinion)

Asociația Baroului Orașului New York s-a exprimat într-un raport cu privire la aspectele juridice ale crizei separatiste din Republica Moldova. Tradiția de stat și practica judiciară oferă un cadru în care anumite acțiuni secesioniste sunt considerate legitime, în funcție de situația de fapt. Trebuie evaluat dacă o criză îndeplinește trei criterii pentru legitimarea secesiunii: 1) secesioniștii sunt un "popor" (în sens etnografic); 2) statul de care se separa încalcă grav drepturile omului; și 3) nu există alte remedii efective în contextul dreptului intern sau dreptului internațional.⁸

Anumiți experți occidentali consideră că secesiunea Crimeii nu îndeplinește niciuna dintre cele 3 condiții pentru a fi legală.

În primul rând nu există "poporul Crimeean" cu dreptul la autodeterminare externă (de exemplu, secesiune). Deși majoritatea în Crimeea e rusă, nu se poate exclude comunitatea tătarilor din Crimeea (12% din populația peninsulei la ultimul recensământ) și etnicii ucraineni (care reprezintă un alt 24%). Tătarii din Crimeea au cerut de mult și repetat să fie recunoscuți ca popor indigen din Crimeea și au militat activ pentru aceasta în cadrul ONU și Consiliul European. Nu au reușit însă. În august 1944, tătarii au suferit deportări în masă în Asia Centrală, iar ca rezultat, aproape jumătate dintre ei au murit. Cererile tătarilor, care sunt tradițional împotriva dominației ruse, vin în contradicție cu dorința de autodeterminare exprimată în primul rând de majoritatea rusă din Crimeea.⁹

În al doilea rând, rușii nu au fost persecutați de Kiev. Propaganda rusă a lansat insistent declarații conform cărora rușii din Crimeea au fost victime ale persecuției și ale încălcărilor drepturilor omului comise de către autoritățile ucrainene în mod brutal și persistent. Dar aceste declarații nu au fost confirmate prin fapte.¹⁰

În al treilea rând Republica Crimeea a avut autonomie în cadrul Ucrainei, cu guvern și Parlament proprii, cu participarea largă a rușilor la guvernarea provinciei, cu drepturi politice, culturale, sociale în cadrul Ucrainei. De fapt, "Republica Autonomă Crimeea" a fost creată prin Constituția Ucrainei din 1996 și a oferit rușilor drepturi lingvistice substanțiale și alte privilegii. Constituția Ucrainei nu conferă competența Parlamentului sau populației din Crimeea să se separe. Mai mult, articolul 1 din Constituția Republicii Autonome Crimeea face trimitere la Constituția Ucrainei, afirmând că Crimeea "trebuie să fie o parte integrantă a Ucrainei și aceasta va soluționa toate chestiunile care sunt de competența sa, în limitele atribuțiilor care îi sunt conferite de Constituția Ucrainei". Acesta formulare constituțională de tip "federal" reflectă poziția statelor suverane care doresc să nu fie sfâșiate de un referendum local și de vreo intervenție militară externă.¹¹

Rusia însăși are de asemenea propriile regiuni autonome și republici. Dar nici Kremlinul nu consideră că, în temeiul dreptului constituțional rusesc, aceste entități se pot separa de Rusia prin voința populațiilor locale. Kremlinul a reprimat astfel de acțiuni separatiste în Cecenia și în alte zone.¹²

<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=141&p3=4>

⁸ Steven Blockmans, „Crimea's secession from Ukraine: illegal but legitimate?”, in CEPS, 17 March 2014

<http://www.ceps.be/content/crimea%E2%80%99s-secession-ukraine-illegal-legitimate>

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Steven Blockmans, „Crimea's secession ...”

¹¹ *Ibidem*.

¹² Steven Blockmans, „Crimea's secession ...”

Ruso-maidanuri versus Euro-maidan

O serie de Ruso-maidanuri se organizează în regiunile estice. Activiștii din Donețk au declarat această regiune (oblasti) ca o republică, cu intenția de a organiza un referendum cu privire la secesiune și aderarea la Rusia la 11 mai 2014. Rusia solicită federalizarea Ucrainei. Dar Kievul denunță soluția propusă de Rusia, considerând-o drept o stratagemă pentru a crea mai multe regiuni separatiste după modelul Crimeii. Evenimentele se desfășoară mai repede decât orice proces de reformă constituțională.¹³ Mai mult, scenariile rusești devansează pe cale revoluționară datele planificate de Kiev pentru reforma constituțională. Este o politică rusească a faptului împlinit.

Istoria se repetă în spațiul estic¹⁴

Situația din Estul Ucrainei seamănă cu scenariul din Osetia de Sud din 2008.¹⁵ În 2008, Georgia a fost sub "presiunea de nesuportat", a acțiunilor forțelor militare ruse din Osetia de Sud, care au pus sub presiune frontiera cu Georgia și diferite sate georgiene în Osetia de Sud. Saakașvili în cele din urmă a cedat la provocare și a condus o încercare disperată de a prelua militar Osetia de Sud. În final Georgia a pierdut orice speranță de reunificare cu Osetia de Sud și Abhazia.¹⁶

În primăvara lui 2014 Rusia neagă orice responsabilitate pentru atacurile asupra clădirilor publice în Donețk comise de către forțe neidentificate, bine înarmate și coordonate. Credibilitatea negării responsabilității Moscovei este zero. Moscova a negat evidența din Crimeea înainte cu doar câteva săptămâni. Kievul este sub "presiunea de nesuportat", pentru a restabili ordinea și a trimis trupe în Estul Ucrainei.¹⁷

Rusia a cerut o reuniune de urgență a Consiliului de Securitate al ONU,¹⁸ denunțând în același timp atât eșecul Kievului de a asigura ordinea în Ucraina, cât și acțiunile militare împotriva comunității rusești. De asemenea, ambasadorul Churkin a denunțat la ONU puterile occidentale că se joacă cu soarta poporului ucrainean pentru a-și promova interesele geopolitice.¹⁹

Reprezentanții Rusiei au declarat că "numai prin federalizare Ucraina poate fi stabilizată".²⁰

În cazul federalizării, regiunile pro-ruse pot bloca deciziile Ucrainei și tendințele pro-europene. Rusia a promovat soluția federalizării și în cazul Republicii Moldova, unde Transnistria și Găgăuzia pot bloca aspirațiile europene și românești ale Basarabiei. Regiunea

¹³ Michael Emerson, „Russki-Maidans. Ukraine is being torn apart before our eyes”, CEPS, 08 April 2014

¹⁴ Michael Emerson, „Replay of Georgia 2008 ominously looming in East Ukraine”, in CEPS, 14 April 2014 <http://www.ceps.be/content/replay-georgia-2008-ominously-looming-east-ukraine>

¹⁵ Захватив Крым, Путин задушит власть в Киеве, но Россия станет изгоем - западные СМИ, Крым, 3 марта 2014, <http://ru.tsn.ua/politika/zahvativ-krym-putin-zadushit-vlast-v-kieve-no-rossiya-stanet-izgoem-zapadnye-smi-35253>; Vladimir Socor, „Rusia, Occidentul și vidul de securitate în Europa de Est”, în *Pulsul Geostrategic*, nr. 166, 20 Aprilie, 2014, p.18-21.

¹⁶ Michael Emerson, „Replay of Georgia 2008 ...”

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Michael Emerson, „Replay of Georgia 2008 ...”

¹⁹ Виталий Чуркин: США и ЕС отрезают пути к мирному урегулированию украинского кризиса, Russia today, 2 mai 2014, <http://russian.rt.com/article/30334#ixzz31E6YZUtx>

²⁰ Source: 'Language, Identity, Politics – the Myth of the Two Ukraines', Joanna Fomina, Bertelsmann Stiftung and Institute of Public Affairs, April 2014 (opinion survey of 1000 persons, conducted in June 2013), apud Michael Emerson, „Replay of Georgia 2008 ...”.

separatistă Transnistria și referendumul separatist pro-rus desfășurat în ianuarie 2014 în Găgăuzia urmăresc în mod deschis aceste obiective. La fel, regiunile separatiste Osetia de Sud și Abhazia și conflictele aferente au blocat tendințele Georgiei de integrare în NATO și în UE. Conflictul privind Nagorno-Karabach ține în șah Armenia, care a decis să adere la Uniunea Vamală Eurasiatică, sub presiunea Moscovei.

Unii specialiști occidentali consideră că Putin plănuiește transformarea Ucrainei într-un stat federal blocat ca Bosnia.²¹

Identitate, limbă și susținere populară

O serie de politicieni și specialiști ucraineni și occidentali încearcă să acrediteze ideea că acțiunile separatiste din regiunile Donețk și Luhansk sunt rezultatul unor manipulări și intervenții externe și nu au sprijinul majorității populației.²² Bazându-se pe anumite sondaje de opinie, acești experți și politicieni ucraineni și occidentali susțin în mod exagerat că majoritatea populației se consideră de naționalitate ucraineană, deși vorbește rusa ca limbă maternă. Yulia Timoshenko este o promotoare a acestor teze.²³ În mod simetric, dar paradoxal, aceiași specialiști considerau Euro-maidanul ca având susținere populară, în timp ce Moscova (cu Putin în frunte) îl considera în primul rând rezultatul unor intervenții externe occidentale care au manipulat nemulțumirea populației.

Considerăm că aceste teze nu corespund realității. În realitate Euro-maidanul a avut o puternică susținere populară, dar au fost și intervenții și manipulări externe. Simetric, Ruso-maidanurile au o puternică susținere populară, împletită cu intervenții și manipulări externe rusești. La fel a fost și în cazul crizei Crimeii.

Michael Emerson recunoaște că nu se știe cât de mult și-au schimbat oamenii opiniile în cursul evenimentelor din primăvara lui 2014.²⁴ Realitatea este că în Ucraina o mare parte a populației își poate schimba declarațiile privind opțiunile politice, identitatea națională și limba maternă în funcție de evenimentele politice și de regimul politic. Acest fapt poate fi valabil atât pentru zonele estice (Donețk, Luhansk, Harkov etc), și sudice (Crimeea, Odessa), cât și pentru cele vestice (Cernăuți, Lvov). În Crimeea de pildă mulți s-au declarat ruși în timpul administrației ruse (sovietice), iar apoi ucraineni când au ajuns sub autoritate ucraineană, apoi iarăși ruși după ce au ajuns sub autoritatea Rusiei în 2014.

Concluzii

Alipirea Crimeii la Rusia este un trimuf al lui Putin și al Rusiei. Factorii politici din Ucraina și UE au subestimat strategia, voința politică și instrumentele Rusiei. Președintele

²¹ Захватив Крым, Путин задушит власть в Киеве, но Россия станет изгоем - западные СМИ, Крым, 3 марта 2014, <http://ru.tsn.ua/politika/zahvativ-krym-putin-zadushit-vlast-v-kieve-no-rossiya-stanet-izgoem-zapadnye-smi-35253>

²² Michael Emerson, „Ukrainians are patriotic and do not want federalisation or separatism”, 08 April 2014, <http://www.ceps.be/content/ukrainians-are-patriotic-and-do-not-want-federalisation-or-separatism>

²³ Euronews, Timochenko : "Le compte à rebours de la fin du régime de Poutine a commencé" 1er mai 2014 <http://reunion.orange.fr/loisirs/videos-reunion/actu-et-politique/timochenko-le-compte-a-rebours-de-la-fin-du-regime-de-poutine-a-commence.html>

²⁴ Michael Emerson, „Ukrainians are patriotic...”, 08 April 2014, <http://www.ceps.be/content/ukrainians-are-patriotic-and-do-not-want-federalisation-or-separatism>

Putin a știut să folosească instrumentele soft power și smart power într-o strategie câștigătoare, profitând de lipsa de strategie a UE privind spațiul estic. Din punctul de vedere al soft power, Rusia este mai atractivă pentru că salariile sunt mai mari, decât în Ucraina. Oferta pe piața muncii este mai mare, dar există și riscuri pentru lucrători, de a nu fi plătiți, dacă nu au contract de muncă în toată regula. Rusia reprezintă piață de desfacere pentru produsele ucrainene, iar pierderea acestora ar produce pagube însemnate. Înrudirea etno-lingvistică, moștenirea cultural-istorică, influența presei ruse și prestigiul Rusiei în fața unei mari părți a populației ucrainene nu trebuie subestimate. Din punctul de vedere al hard power, acțiunile punctuale ale trupelor rusești au reușit, iar puterea de descurajare nucleară a Rusiei este eficientă în raport cu marile puteri occidentale.

Din punctul de vedere al dreptului internațional, principiul integrității teritoriale și cel al autodeterminării popoarelor sunt greu de reconciliat, iar interpretările diferă.

Criza Crimeii urmată de criza din Donbass reprezintă începutul unui al doilea război rece. Confruntarea politico-diplomatică, ideologică și economică Est-Vest și confruntarea politico-militară locală în Ucraina ilustrează atmosfera de război rece. Este nu doar o confruntare geopolitică, ci și una a sistemelor de valori²⁵ și de interpretări ale realității, promovate de regimul Putin și respectiv de UE și NATO. O confruntare militară deschisă între Rusia și marile puteri occidentale nu are loc și nu poate avea loc, pentru că folosirea armelor nucleare ar duce la distrugerea reciproc asigurată, la distrugerea planetei. Este o lecție învățată la începutul erei nucleare și care a fost aplicată de toți actorii internaționali până acum.

ONU nu poate lua o decizie împotriva Rusiei, pentru că Rusia are drept de veto. UE a adoptat sancțiuni în mod solidar, dar nu poate merge prea departe, pentru că o parte dintre statele membre își prioritizează propriile interese, în raport cu Rusia. În UE ar trebui să se înțeleagă mai bine nevoia de solidaritate, de dezvoltare a propriilor instrumente de politică externă și de stabilire a unei perspective de aderare la UE pentru țările estice care doresc aderarea.

BIBLIOGRAFIE:

Blockmans, Steven (2014) ‘Crimea’s secession from Ukraine: illegal but legitimate?’ in *CEPS*, 17 March 2014

Dempsey, J (2013) ‘How Russia Bullies the EU’s Eastern Neighbors’, September 9.

Emerson M (2014) ‘Kyiv –in memoriam...’, *CEPS Commentaries*, February 24, <http://www.ceps.be/book/kyiv-%E2%80%93memoriam-brussels-think-big-moscow-big-rethink> .

²⁵Roland Freudenstein, ‘„It’s Not Geopolitics...!’’, April 22, 2014, Carnegie, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=55400>

- Emerson, Michael (2014), ‘Replay of Georgia 2008 ominously looming in East Ukraine’, 14 April 2014, <http://www.ceps.be/content/replay-georgia-2008-ominously-looming-east-ukraine>
- Emerson, M. (2014) ‘Towards a Greater Eurasia: Who, why, what and how?’ *CEPS EU Foreign Policy*, 17th February 2014, <http://ceps.be/book/towards-greater-eurasia-who-why-what-and-how>
- Emerson, M. and Kostanyan, H. (2013) ‘Putin’s grand design to destroy EU’s Eastern Partnership and replace it with a disastrous neighbourhood policy of his own’. *CEPS Commentaries*, 17th September 2013, <http://ceps.be/book/putin%E2%80%99s-grand-design-destroy-eu%E2%80%99s-eastern-partnership-and-replace-it-disastrous-neighbourhood-p>
- EU (2014), ‘Joint statement on Crimea by President of the European Council Herman Van Rompuy and President of the European Commission José Manuel Barroso’, Brussels, 16 March 2014.
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/141566.pdf;
- Evgenidze, N. (2013) ‘Why NO to the Eurasian Customs Union’. *Democracy & Freedom Watch*, 19 October, <http://dfwatch.net/why-no-to-the-eurasian-customs-union-43436>
- Freudenstein, Roland (2014) ‘It’s Not Geopolitic!’, April 22, 2014, *Carnegie*, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=55400>
- Füle, S. (2013) ‘Statement on the pressure exercised by Russia on the countries of the Eastern Partnership’, *EC portal*, 11th September, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-687_en.htm
- Herzenhorn D. (2014) “Ukraine’s New Premier...”, *New York Times*, March 12, <http://www.ceps.be/content/crimea%E2%80%99s-secession-ukraine-illegal-legitimate>
- Ivjenko, T. (2013). “Ukrainians rely on Germans” (“Украинцы ставят на немцев”), in *Nezavisimaya Gazeta*, August 22, www.ng.ru/cis/2013-08-22/1_ukraina.html.
- Langbein, J. (2014) ‘European Union Governance towards the Eastern Neighbourhood: Transcending or Redrawing Europe’s East–West Divide?’ *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52: 157–174.
- Nye, J. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.
- Permanent Court of International Justice (2010), ‘Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (Request for Advisory Opinion)’ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=141&p3=4>
- Preusse, H. G. 2004. “Developmental Regionalism”. *The New American Regionalism*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Puşcaş, V. (2013) *EU accession negotiations. A handbook*, Vienna: Hula and Co Human Dynamics.
- Sergeev, M. (2013). “Azarov and Medvedev spoke in different languages” (“Azarov i Medvedev pogovorili na raznih iazykah”), in *Nezavisimaya Gazeta*, August 27, www.ng.ru-economics
- Sherr, J. (2013) *Hard Diplomacy and Soft Coercion: Russia's Influence Abroad*, London: Chatham House.
- Techau, J (2013) ‘Why can’t the EU play hardball in foreign policy’. *Carnegie Europe*, 10 December, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=53872>

- Trenin, D. (2013), 'The Putin Doctrine', *Carnegie Europe*, <http://carnegie.ru/2013/02/01/putin-doctrine/fn12>
- US Department of State (2009), 'The American smart power: Diplomacy and development are the vanguard', <http://www.state.gov/r/pa/scp/fs/2009/122579.htm>
- Wiśniewska, Iw. (2013), 'The Eurasian integration, Russia's attempt at the unification of the ex-soviet area'. *OSW Studies*, 30th July 2013, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/prace_44_eurasian-integration_net.pdf